

O. A. Louhelaisen tutkijantyö

Vuosisatamme alkukymmeninä Inkerinmaan suomalaisten menneisyys kiinnostasi ennen kaikkea kahta kirkonmiestä. Toinen heistä, Felix Relander, sai aikaan mm. sikäläisen evankelis-luterilaisen papiston matrikkelin arvokkaan käsikirjoituksen. Toinen, Otto Aleksander Louhelainen, ansioitui selvitellessään asutushistoriallisia seikkoja sekä koostessaan ja tutkiessaan Inkerin nimestöä.

O. A. Louhelainen oli syntynyt räättäli Adam Louhelaisen ja Ada Maria Turusen kodissa Juuassa 27. marraskuuta 1874. Päästyään ylioppilaaksi Joensuun lyseosta 1896 hän ryhtyi opiskelemaan teologiaa. Papiksi hänet vihittiin v. 1903, ja seuraavana vuonna hän muutti Inkerinmaalle, jossa oli aluksi kirkkoherran apulaisena Keltossa ja Rääpyvällä ja v:sta 1908 Kelton kirkkoherrana. Sotavuonna 1916 hän siirtyi Seiskariin ja vuonna 1919 Haapasaaren saarnaajaksi ja kansakoulunopettajaksi. Oltuaan Hämeenkyrössä samassa virassa Louhelainen nimitettiin 1928 kirkkoherraksi Lumivaaraan, missä kuoli 28. helmikuuta 1935.

Jo osakunnassaan Louhelainen kirjoitteli »Savo-karjalaisena». Hän työskenteli myös helsinkiläisessä »Päivälehdessä». Inkerinmaalle jouduttuaan hän toimi kuusi vuotta kahdesti viikossa ilmestyvän suomalaisen »Inkeri»-lehden päätoimittajana; joskus hän avusti lisäksi »Neva»-lehteä. Louhelainen osallistui myös taloudellisten ja aatteellisten seurojen toimintaan, mm. inkeriläisen kansanvalistusseuran »Soihdun» johtokunnan jäsenenä 1914—16.

Virkansa ohella Louhelainen ehti harastaa monia asioita Häntä kiinnosti ennen kaikkea kulttuurihistoria, ja tältä alalta hän kirjoitti lukuisia tutkielmia. Hänen tutkimustensa ensimmäiseksi kohteeksi joutui Kelton seurakunta, jonka sielunpaimenena hän oli kahdeksan vuotta. Var-

haisimpia kirjoitelmia oli »Kelton 'Pyhä Mattias'» (Inkerin Joulu 1911), jossa hän kertoi v. 1743 hankitun puolitoista puutaa painavan kirkonkellon vihkiäisjuhlasta. Kirjoituksessa »Ristimänimistä Keltussa» (Ink. Joulu 1913) hän esittelee seurakunnassa käytettyjä ristimänimiä, joiden toteaa johtuvan talonnimistä. Keskiajan perintönä oli joukko germaanisperäisiä ristimänimiä, esim. Lastikka (Scholastica). »Inkerinmaan nimestä» -tutkielmassa (Ink. Joulu 1914) Louhelainen selostaa Sjögrenin mielipidettä nimen synnystä, samoin Kunikin arvelua. Louhelainen pitää mahdollisena, että nimi on saanut alkunsa engersanasta, joka tšeremississä merkitsee 'jokea'. Näin ollen joen nimi olisi siirtynyt maakunnan nimeksi. »Venjoen nimestä» -artikkelissa (Ink. Joulu 1915) kirjoittaja arvelee Venjoki-nimen syntyneen vuosien 1000 ja 1300 välillä.

Toimittaessaan inkeriläisten sanomalehteä Louhelainen ryhtyi julkaisemaan — ilmeisesti Suomesta saadun esikuvan mukaan — paikallisnumeroita (niitä ilmestyi maassamme v:sta 1909 lähtien). Ensimmäiseksi v. 1912 ilmestyi Kelton numero (n:o 60), johon hän sijoitti kirjoittamansa artikkelit »Kelton nimestä», »Kuvaus Kelton oloista maaorjuuden viime ajoilta», »Elinkeinot ja varallisuus». Hän esittelee myös Kelton luontoa, paikkakunnan Suomen kansalaisia, väkilukua jne.

V. 1913 saman lehden Toksovan numerossa (n:o 47) Louhelainen tarkastelee seurakunnan asutuskysymyksiä. Samassa vuosikerrassa ilmestyi Kolppanan seminaarin juhlanumero (n:o 60), joka on omistettu seminaarin 50-vuotisjuhlan vietolle. Louhelaisen kynästä ovat lähtöisin kirjoitelmat »Deglinan/Spänkkö-Kolppanan seurakunnan asutuksesta Ruotsin vallan aikana», Spänkkö-Kolp-

panan historiasta 1700-luvulla, taloudellisesti tilasta, elinkeinoista jnc.

Tutkijatoverinsa Felix Relanderin kanssa Louhelainen julkaisi myös Lempaalan numeron (n:o 8/1914). Siinä on jälleen Louhelaisen käsialoja (Kyllien nimistä Lempaalassa, Lempaalan asutuksesta, Lempaalan seurakunnan varallisuudesta 1700-luvulla).

Kun muistetaan, kuinka vaikeaa Inkerin suomalaisten vaiheista on saada luotettavia tietoja ja kuinka varsinkin asutusseikat ovat jääneet selvittämättä lähteiden (asiakirjojen) melkein tyystin kadottua ensimmäisen maailmansodan jälkivuosina, on Louhelaisen kotiseutututkimustyöllä katsottava olevan historiallinen arvonsa.

Arvokkaimpana tutkimuksena, jonka Louhelainen julkaisi lehdessään v. 1912—13, on pidettävä »Luetteloa vakinaisten seurakuntalaisten sukunimistä Inkerinmaan suomalaisissa seurakunnissa Venäjän vallan aikana v.v. 1721—1912». Samasta ladelmasta otettiin myös harvinaiseksi käynyt eripainos Viipurissa 1913 (66 s.). Luettelosta käyvät selville sukunimet, jotka ennen maailmansotaa olivat vielä käytössä, ja sellaiset, jotka olivat siihen mennessä kuoleet sukupuuttoon. Nämä sukunimet on merkitty jokaisen Inkerin seurakunnan kohdalle. Edellisiä ovat esim. Löyry, Pelkäämätön, Pähkinä, Trakuna, Tötterläinen, Vuoti, Äkkirikas, jälkimmäisiä Ampainen, Amunen, Ankkuri, Housu, Isokirves, Paltsanen, Skorobohatti, Tomperi, Tusseli, Viskari, Vohra, Yksinäinen, Ympyrä. Tämä täydellisyyttä tavoitteleva, suuriton luettelo, jonka veroista nykyään tuskin enää voitaisiin saada aikaan, tarjoaa jatkuvasti sekä nimistön että kulttuurihistorian tutkimukselle monia kiintoisia viitteitä.

Louhelaisen tutkimus »Muutamain Pähkinäsaaren rauhassa mainittujen nimien synnystä» (Suomen Matkailijayh-

distyksen vuosikirja 1926 s. 35—147, myös ruotsiksi) esittelee lyhyesti suuren määrän kekseliäästi tulkittuja slaavilaisperäisiä nimilainautumia.

Hämeenkyrössä Louhelainen syventyi uuden asuinpitäjänsä vaiheiden selvittelyyn kirjoittamalla eräitä tutkielmia (»Kappale Hämeenkyrön sivistyshistoriaa», Kyrön Joulu 1922; »Hämeenkyrön seurakunnan tilasta ison-vihan aikana», *ibidem* 1923; »Hämeenkyrön pitäjän paimenmuisto» 61/1925, 80 s.; »Sasslinin koulu- ja saarnahuonelaitoksen historia», Satakunnan Kirjallisen Kerhon julkaisu 4/1930 s. 92—211).

Louhelainen oli ammattinsa ohella lähinnä onomastikko, ja hänen nimikokoelmansa rikastuivat vuosi vuodelta. Tutkimustyön päämääränä oli saada julkaistuksi itäsuomalaisten ristimä- ja sukunimistä perusteellinen tutkimus. Työstään hän on kertonut J. J. Mikkolalle:

»Kokoilin Pietarin keis. kirjastosta, Suomen valtionarkistosta ja hankkimastani kirjallisuudesta ristimä-, suku- ja paikanimiä. Huomasin tutkiessani, että monet niistä Inkerissä, Karjalassa, Savossa ja niiden naapuristossa olivat joko ihan samankaltaisia kuin venäläisessä kalenterissa tai läpikuultavasti samankaltaisia. Hiljainen ja pitkälinen tutkimus on minulle osottanut, että kokoamistani ristimä- ja sukunimistä yli 6 000, joista ainakin yli viisituhatta tavataan Savossa ja Karjalassa vuodesta 1500 tähän asti, ovat kreikkalaisvenäläisistä ristimänimistä johtuneet. Kreikkalaisvenäläisistä ristimänimistä johtuneita paikannimiä olen aakkoselliseen järjestykseen (kuten edellä mainitut ristimä- ja sukunimetkin) koonnut yli 2 500.»¹

Utteralla ja tiedokkaalla Louhelaisella ei kuitenkaan näytä olleen tilaisuutta päättää tutkimuksiaan, kun jokapäiväinen leipätyö oli tukahduttamassa tieteellisuonteisia harrastuksia. »Ainesten

¹ Kirje Hämeenkyröstä 26. 8. 1927 (Mikkolan kirjekok., VA).

muokkaaminen, tutkiminen, järjestäminen ja puhtaaksi kirjoittaminen vaatii paljon aikaa ja työtä», hän jatkaa samassa kirjessä. Niinpä tärkeä työ jäi kesken.

O. A. Louhelaisen nimikokoelmat ovat ainakin osittain säilyneet ja tallessa

Suomen nimiarkiston kokoelmissa. Papeista päätellen hän on ollut kiinnostunut myös mm. Valkjärven paikannimistöstä, Kalevalan erisnimistä ja Venäjän Karjalan ristimä- ja sukunimistöstä.

O. A. Louhelaisen nimi pysyy nimistöntutkimuksemme historiassa.

SULO HALTSONEN